

VJEROJATNOST I STATISTIKA

ZADACI ZA VJEŽBU

12. Testiranje hipoteza

FER, Zagreb

SADRŽAJ:

Zadaci za vježbu iz udžbenika Nevena Elezovića: Statistika i procesi Cjelina 12 – Testiranje hipoteza

**** Prije rješavanja zadataka treba proći teoretsko gradivo ove cjeline ****

1. Formule.....	3
2. Zadaci.....	5
3. Rješeni zadaci.....	7
4. Službena rješenja.....	14
5. Tablica normalne razdiobe.....	15
6. Kvantili Hi-kvadrat razdiobe (tablica).....	17
6. Kvantili Studentove razdiobe (tablica).....	19
7. Kvantili standardne normalne razdiobe u_p (tablica).....	21
8. Literatura.....	22

NAPOMENA

Potrebno je riješiti SVE zadatke!

Zadaci koji nedostaju: 10,17,19,20,22

Posebna zahvala LORD OF THE LIGHT na rješenjima nekih zadataka!

FORMULE:

12. TESTIRANJE HIPOTEZA

Hipoteza je bilo koja pretpostavka o distribuciji neke slučajne varijable.

U-test: hipoteza o očekivanju normalne razdiobe uz poznatu disperziju σ^2 :

$H_0 \dots a = a_0$

$$U = \frac{\bar{X} - a_0}{\sigma/\sqrt{n}} \sim \mathcal{N}(0, 1)$$

Kriterij za odbacivanje H_0 :

$H_1 \dots a \neq a_0: |\hat{u}| > u_{1-\alpha/2}$

$H_1 \dots a < a_0: \hat{u} > -u_{1-\alpha}$

$H_1 \dots a > a_0: \hat{u} > u_{1-\alpha}$

T-test: hipoteza o očekivanju normalne razdiobe uz nepoznatu disperziju σ^2 :

$H_0 \dots a = a_0$

$$T = \frac{\bar{X} - a_0}{S/\sqrt{n}} \sim t(n-1)$$

Kriterij za odbacivanje H_0 :

$H_1 \dots a \neq a_0: |\hat{t}| > t_{n-1, 1-\alpha/2}$

$H_1 \dots a < a_0: \hat{t} > -t_{n-1, 1-\alpha}$

$H_1 \dots a > a_0: \hat{t} > t_{n-1, 1-\alpha}$

Hipoteza o proporciji

$H_0 \dots p = p_0$

$$U = \left(\frac{m}{n} - p_0 \right) \sqrt{\frac{n}{p_0 q_0}} \sim \mathcal{N}(0, 1)$$

Kriterij za odbacivanje H_0 :

$H_1 \dots a \neq a_0: |\hat{u}| > u_{1-\alpha/2}$

$H_1 \dots a < a_0: \hat{u} > -u_{1-\alpha}$

$H_1 \dots a > a_0: \hat{u} > u_{1-\alpha}$

USPOREDBA DVIJU POPULACIJA

Hipoteza o jednakosti očekivanja dvaju normalnih uzoraka $X \sim \mathcal{N}(\mu, \sigma_X^2)$, $Y \sim \mathcal{N}(\nu, \sigma_Y^2)$, uz poznate disperzije:

$H_0, \dots, \mu = \nu$

$$\sigma_Z^2 = \frac{\sigma_X^2}{n} + \frac{\sigma_Y^2}{m}, \quad U = \frac{\bar{X} - \bar{Y}}{\sigma_Z} \sim \mathcal{N}(0, 1)$$

Kriterij za odbacivanje H_0 :

$H_1 \dots \mu \neq \nu$: $|\hat{u}| > u_{1-\alpha/2}$

$H_1 \dots \mu < \nu$: $\hat{u} > -u_{1-\alpha}$

$H_1 \dots \mu > \nu$: $\hat{u} > u_{1-\alpha}$

Hipoteza o jednakosti očekivanja dvaju normalnih uzoraka $X \sim \mathcal{N}(\mu, \sigma_X^2)$, $Y \sim \mathcal{N}(\nu, \sigma_Y^2)$, uz poznate disperzije:

$H_0, \dots, \mu = \nu$

$$S_X^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2, \quad S_Y^2 = \frac{1}{m-1} \sum_{j=1}^m (Y_j - \bar{Y})^2$$

$$S_Z^2 = \frac{1}{n+m-2} [(n-1)S_X^2 + (m-1)S_Y^2]$$

$$T = \frac{\bar{X} - \bar{Y}}{S_Z} \sqrt{\frac{nm}{n+m}} \sim t(m+n-2)$$

Kriterij za odbacivanje H_0 :

$H_1 \dots \mu \neq \nu$: $|\hat{t}| > t_{m+n-2, 1-\alpha/2}$

$H_1 \dots \mu < \nu$: $\hat{t} > -t_{m+n-2, 1-\alpha}$

$H_1 \dots \mu > \nu$: $\hat{t} > t_{m+n-2, 1-\alpha}$

Hipoteza o jednakosti proporcija:

$H_0, \dots, p' = p''$

$$p = \frac{m_1 + m_2}{n_1 + n_2}, \quad \sigma^2 = p(1-p); \quad U = \frac{p_1 - p_2}{\sqrt{\frac{\sigma^2}{n_1} + \frac{\sigma^2}{n_2}}} \sim \mathcal{N}(0, 1)$$

Kriterij za odbacivanje H_0 :

$H_1 \dots p_1 \neq p_2$: $|\hat{u}| > u_{1-\alpha/2}$

$H_1 \dots p_1 < p_2$: $\hat{u} > -u_{1-\alpha}$

$H_1 \dots p_1 > p_2$: $\hat{u} > u_{1-\alpha}$

HI-KVADRAT TEST

Hi-kvadrat test: test prilagodbe razdiobama

m – broj razreda (one razrede za koje je $n_j < 5$ spajamo s njima susjednim),

n_k – broj realizacija u pojedinom razredu

p_k – teorijska vjerojatnost pojedinog razreda

Stupanj slobode = $m - r - 1$

r – broj parametara razdiobe procenjenih iz uzorka

$$\chi_q^2 = \sum_{j=1}^m \frac{(n_j - np_j)^2}{np_j} \sim \chi^2(m-r-1)$$

Kriterij za odbacivanje:

$$\chi_q^2 > \chi_{m-r-1, 1-\alpha}^2$$

1. Slučajna varijabla X je normalno distribuirana s nepoznatim očekivanjem i disperzijom $\sigma^2 = 6$. Uzorak od $n = 100$ mjerenja dao je srednju vrijednost $\bar{x} = 16.2$. Uz nivo značajnosti $\alpha = 0.05$ testirajte hipotezu $H_0 \dots a = 15$, uz alternativu $H_1 \dots a \neq 15$.

2. Slučajna varijabla X je normalno distribuirana s nepoznatim očekivanjem i nepoznatom disperzijom. Uzorak od $n = 50$ mjerenja dao je srednju vrijednost $\bar{x} = 24.2$ i $s^2 = 4.8$. Uz nivo značajnosti $\alpha = 0.05$ testirajte hipotezu $H_0 \dots a = 25$, uz alternativu $H_1 \dots a < 25$.

3. Pseudoslučajnim generatorom simulirano je bacanje novčića 10000 puta. Pismo je registrirano 5120 puta. S kojim nivoom značajnosti možemo potvrditi hipotezu o ispravnosti generatora?

4. Pri proizvodnji u normalnim uvjetima, stroj daje 2% škarta. Na uzorku od 500 proizvoda primjećeno je 16 škartnih proizvoda. Provjeri hipotezu o ispravnosti deklaracije, uz nivo značajnosti 5%.

5. Srednja vrijednost uzorka volumena 50 iznosi $\bar{x} = 12.6$, uz devijaciju $\hat{s} = .53$. provjeri hipotezu $H_0 \dots a = 12$, uz nivo značajnosti $\alpha = 0.05$.

6. U tablici su dana odstupanja promjera valjaka obrađivanih na preciznom tokarskom stroju u μ m od nominale

μ m	0-5	5-10	10-15	15-20	+20
n_j	15	75	100	50	10

Pomoću χ^2 -testa, uz nivo značajnosti $\alpha = 0.2$, provjeri suglasnost ovih podataka sa normalnom razdiobom.

7. Proizvođač tvrdi da je vrijeme rada nekog uređaja barem 200 dana. Izabran je uzorak od 8 proizvoda koji je dao rezultate:

165, 170, 182, 185, 193, 200, 203, 210

Provjeri ispravnost tvrdnje proizvođača uz nivo značajnosti $\alpha = 0.05$.

8. Rezultati nekog mjerenja dani su u tablici:

j	0	1	2	3	4	5	6	7	8
m_j	12	62	129	172	150	80	28	5	2

Pomoću χ^2 -testa provjeri hipotezu da se ovi podaci pokoravaju binomnom zakonu $B(8, 0.4)$ uz nivo značajnosti $\alpha = 0.90$.

9. Rezultati mjerenja slučajne varijable X dani su u tablici:

x_j	0	1	2	3	4
m_j	132	48	20	3	2

S pomoću χ^2 -testa provjeri hipotezu da se ovi podaci ravnaju po Poissonovoj razdiobi, uz nivo značajnosti 0.05.

10. Uzastopnim ponavljanjem nekog pokusa dobivene su sljedeće vrijednosti neprekidne slučajne varijable X

$[a, b]$	0-5	5-10	10-15	15-20	20-25
m_j	15	60	90	50	10

Pomoću χ^2 -testa provjeri suglasnost ovih podataka sa normalnom razdiobom, uz nivo značajnosti $\alpha = 0.8$.

11. Proizvođač tvrdi da je tvornička težina nekog proizvoda 100 p. Uzorak od 20 proizvoda dao je rezultate:

težina	98	99	100	101	102
broj uzoraka	4	6	6	3	1

Provjeri ispravnost tvrdnje proizvođača uz nivo značajnosti $\alpha = 0.05$.

12. Rezultati mjerenja slučajne varijable X dani su u tablici:

x_j	0	1	2	3	4	5
m_j	505	336	125	24	8	2

Provjeri, uz nivo značajnosti $\alpha = 0.05$, hipotezu da slučajna varijabla X ima Poissonov zakon razdiobe.

13. Ispitaj suglasnost podataka u tablici

x_j	0	1	2	3	4	5	6	7
n_j	21	62	50	40	22	0	5	0

s Poissonovom razdiobom, uz nivo značajnosti 0.05.

14. Realizacije slučajne varijable X zadane su tablicom:

x_j	0	1	2	3	4	5
m_j	6	10	20	10	6	0

Pomoću χ^2 -testa, uz nivo značajnosti 0.05, provjeri suglasnost tih podataka s Poissonovom razdiobom.

15. Rezultati mjerenja slučajne varijable X dani su u tablici:

x_j	0	1	2	3	4
m_j	130	52	18	4	1

Pomoću χ^2 -testa provjeri hipotezu da se ovi podaci ravnaju po Poissonovoj razdiobi, uz nivo značajnosti 0.05.

16. Rezultati nekog pokusa u kojem se u 1000 ispitivanja bilježio broj x_j pojavljivanja nekog događaja, dani su u tablici:

x_j	0	1	2	3	4	5
n_j	505	336	125	24	8	2

Provjeri pomoću χ^2 -testa, uz nivo značajnosti 0.05, suglasnost ovih podataka s Poissonovom razdiobom.

17. 100 puta su bačena četiri novčića i bilježen je broj X pojavljivanja grbova:

x_i	0	1	2	3	4
n_i	8	20	42	22	8

Pomoću χ^2 -testa provjeri hipotezu da X ima binomnu razdiobu s parametrom $p = 0.5$, uz nivo značajnosti $\alpha = 0.05$.

18. Rezultati mjerenja slučajne varijable X dani su u tablici

x_j	0	1	2	3	4
n_j	120	56	18	4	2

Pomoću χ^2 -testa provjeri hipotezu da se ovi podaci ravnaju po Poissonovoj razdiobi, uz nivo značajnosti 0.05.

19. 220 puta je bačeno 5 novčića i bilježen je broj X pojavljivanja grbova:

x_i	0	1	2	3	4	5
n_i	6	32	71	69	35	7

Pomoću χ^2 -testa provjeri hipotezu da X ima binomnu razdiobu s parametrom $p = \frac{1}{2}$, uz nivo značajnosti 0.95.

20. U 320 obitelji sa petoro djece izbrojena su muška odnosno ženska djeca, i dobiven je rezultat prema tabeli

muška dj.	5	4	3	2	1	0
ženska dj.	0	1	2	3	4	5
broj obitelji	18	56	110	88	40	8

S nivoom značajnosti 5 % testiraj hipotezu da su muška i ženska djeca jednako vjerojatna!

21. U Mendeljevskim eksperimentima sa graškom ispitano je 560 zrna i dobiveno je

317	okruglih i žutih
109	okruglih i zelenih
102	smežuranih i žutih
32	smežurana i zelena

Prema njegovoj teoriji o naslijeđivanju, ovi brojevi bi morali biti u omjeru 9 : 3 : 3 : 1. S nivoom značajnosti 5 % odgovori treba li prihvatiti ili odbaciti ovu pretpostavku.

22. 4 kovana novčica bačena su istovremeno 96 puta i svaki put je zabilježen broj grbova:

i	0	1	2	3	4
f_i	5	26	34	24	7

S nivoom značajnosti 5 % provjeri da li se dobiveni rezultati slažu s hipotezom o ispravnosti svih novčića.

23. Igrača kocka bačena je 180 puta i dobiveni su sljedeći rezultati:

broj	1	2	3	4	5	6
n_j	34	28	26	32	27	33

Pomoću χ^2 -testa provjeri da li se ovi podaci ravnaju po jednolikoj razdiobi, uz nivo značajnosti $\alpha = 0.90$.

24. Ispitaj suglasnost podataka u tablici

x_j	0	1	2	3	4	5
n_j	20	55	48	35	18	10

s Poissonovom razdiobom, uz nivo značajnosti 0.05.

25. Kocka je bačena 180 puta i dobiveni su sljedeći rezultati

1	2	3	4	5	6
34	28	26	32	27	33

Pomoću χ^2 -testa provjeri da li se ovi podaci ravnaju po jednolikoj razdiobi, uz nivo značajnosti 0.1.

26. U prvih 800 znamenaka decimalnog prikaza broja π znamenke 0, 1, ..., 9 pojavljuju se 74, 92, 83, 79, 80, 73, 77, 75, 76, 91 put. Provjeri χ^2 -testom hipotezu da je pojava svih znamenaka u tom prikazu jednako vjerojatna, uz nivo značajnosti $\alpha = 0.1$.